

מובא במשנה חלוקה בין דרכי קניין שבין האדם לחברו, מדרכי הקניין שבין האדם למקום. במשניות הקודמות עסקנו בקניין מטלטלין במשיכה וקרקעות בחזקה, המשנה שלנו מגדירה את קנייני ההקדש, וזה לשונה (שם כח):

רשות הגבוה - בכסף, ורשות ההדיוט - בחזקה. אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.

שני חלקים במשנה: א. הקדש (רשות הגבוה) קונה בכסף, כלומר, בקניין מעות. ורשות ההדיוט קונה בחזקה ובמשיכה. ב. אמירה של אדם לתת לגבוה (להקדש) כהקנאה ומסירה להדיוט.

הגמרא מבארת כיצד פוידים הקדשות עפ"י המשנה. למשל, 'משכו במנה, ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים - נותן מאתים'. כלומר, אדם שבא לקנות חפץ מההקדש, ומשכו שהיה שווה מאה, אך שבא לפדותו בכסף עלה המחיר למאתים. דנים אנו את ההקדש בשעת התשלום כהקדש, ולא כשעת המשיכה.

ובדוגמא נוספת, 'משכו במאתים, ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה - נותן מאתים'. כלומר, אדם שבא לקנות חפץ מההקדש, ומשכו שהיה שווה מאתים, אך שבא לשלם עמד החפץ על שווי מאה, בכל אופן משלם האדם מאתים (יד ההקדש על העליונה). משום 'שלא יהא כח ההדיוט חמור מכוח ההקדש', משום שבשעת המשיכה עמד החפץ על מאתים וכוח ההקדש שנקנה דווקא בכסף יכול להורידו למאה. ע"כ אין להוריד את כוחו של ההקדש למאה, אלא יש ללכת עפ"י שעת המשיכה.

הירושלמי לומד את הסוגיא באופן שונה, בעוד שיש גם הבדלים הלכתיים, וכך לשונו (פ"א ה"ו):

מתניתין, רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה. כיצד? גיזבר שנתן מעות הקדש במטלטלין, קנה הקדש בכל מקום שהוא, שפאמר (תהלים כד) "לה' הארץ ומלואה תבל וישיבי בה".

כלומר, הטעם שהקניין של הקדש הוא בכסף (ובאמירה) הוא מפני שהכל נמצא בחצרו של ה' יתברך, לה' הארץ ומלואה (עיי' מאירי שכך ביאר בכלים הלכתיים, דין חצר). הגמרא בהמשך מביאה כמה נפקא מינה בנידון, ונתייחס בע"ה למחלוקת בין התלמודים (שם):

אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט כיצד? לקח פרה מן ההקדש במאתים לא הספיק להביא מאתים עד שעמד במנה. מביא מאתים. הדין היא אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט. פרה מן ההקדש במנה, לא הספיק להביא מנה עד שעמד במאתים, מביא מאתים. הדין היא דכתיב: (ויקרא כז) "וְכִסֹּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף עֶרְכָּךְ עָלָיו וְקָם לוֹ" הא אם יוסיף הרי הוא קם לו' ואם לאו אינו קם לו'. שור זה עולה, ובית זה קרן, קנה הקדש בכל מקום שהוא, דכתיב: "לה' הארץ ומלואה" וגו'. ובהדיוט לא קנה עד שעה שיחזיק.

כלומר, אמר אדם שהוא יקח את הפרה מההקדש בזמן שהיא שווה מאתים, אך שבא לשלם הייתה שווה הפרה מאה. הירושלמי מדגיש שיש לו לשלם עפ"י אמירתו ולא עפ"י השווי העכשווי, משום שהוא באמירתו מסר כבר כמו מסירה להדיוט.

אך הבבלי מבאר שכל מה שאמרו שהלוקח חפץ במאתים ולאחר מכן ירד השווי למאה, וצריך לשלם מאתים זהו רק במשיכה! אך לא אמרו זאת באמירה, כלומר באמירה אין לשלם מאתים אלא כשווי זמן המשיכה- דהיינו מאה (עיי' יפה עיניים), וכך ביאר העלי תמר את שורש המחלוקת (שם):

ומבאר בירושלמי שהטעם שהקדש אין צריך קנין מפני שקונה בקנין חצר אין צורך בקנין אחר. אולם אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הוא מושג אחר, שאף שהזל המקח כבר נתחייב מטעם אמירתו לגבוה ושוב קונה מטעם חצר. אבל לדעת הבבלי הטעם שהקדש אין צריך קנין מטעם אמירה לגבוה עיין ב"פ"ע. והטעם, שאמירה לגבוה הוא כמו נדר, כמ"ש הרא"ש בפירושו בנדרים כ"ט, והרשב"ם ב"ב קל"ג עיין שם. ועיין בריטב"א שגם בהקדש לעניים אמרין אמירתו לגבוה, והוא לדעת הבבלי, שהטעם הוא משום נדר, אבל להירושלמי שהקדש קונה בקנין חצר, גבי הקדש לעניים לא שייך זה.

שני הבדלים מרכזיים בין הבבלי לירושלמי: א. הבבלי רואה עימות בין כוח ההקדש לכוח ההדיוט, ולכן תמיד כוח ההקדש על העליונה. לעומת זאת הירושלמי מחבר בין כוח ההקדש לכוח ההדיוט, כי לה' הארץ ומלואה כולל כוח הקניין בהדיוט. ב. הבבלי סובר שרק משיכה מקנה להקדש את המחיר הגבוה ולא האמירה, אך הירושלמי סובר שמספיק אמירה כדי שיתחייב האדם להביא להקדש את המחיר הגבוה.

נראה לענ"ד שההבדל בין התלמודים מתבטא בייחודיות נפלאה עפ"י מקומו. בגלות המבט הוא יותר מעשי וע"כ יש יותר התנגשות "מחבלים זה לזה". אך בארץ ישראל ישנו מבט גם רוחני של 'מי שאמר והיה העולם' המחשבה והדיבור באים לידי מעשה באופן יותר חזק, ותוצאה מכך שיש פחות עימות משום שבמחשבה ודיבור יש מקום לכל מיני צדדים. המיזוג בין התלמודים מלמד אותנו "בפיך ובלבבך לעשותו", כלומר, שיש לקיים את שלושת הרבדים מחשבה דיבור ומעשה.